

OBCHODNĚ POLITICKÝ VÝZNAM CELNÍ JEDNOTY.

Průmysl v celní jednotě.

Protektorát Čechy a Morava není autonomní v oboru obchodně politickém. Podle základního výnosu Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 náleží k území Velkoněmecké říše (čl. 1), patří k jejímu celnímu území a podléhá říšské celní výsosti (čl. 9). Věci zahraniční, k nimž patří sjednávání obchodních a jiných mezistátních smluv, obstarává rovněž Říše (čl. 6). Ostatní autonomní práva v oborech hospodářských musí vykonávat ve shodě s hospodářskými potřebami Říše (čl. 3).

K celnímu spojení došlo po důkladné přípravě dnem 1. října 1940. Příprava v oboru obchodně politickém se děla cestou dvojí: v poměru Protektorátu k ostatní Říši a v poměru ke státům cizím.

Ochrana trhů.

V poměru doma bylo nutno v oboru obchodní politiky usnadnit přechod výroby, aby soutěživost s ostatním říšským průmyslem neutrpla újmy. Stalo se tak několika prostředky, z nichž nejdůležitější jsou vyhláška ministra obchodu ze dne 27. září 1940 č. 102, uveřejněná stejného dne v Úředním listě, o zákazech přemísťování některých druhů zboží z Protektorátu do ostatního území Velkoněmecké říše. Vyhláška má za účel, aby nedošlo k překotnému výkupu některých surovin a výrobků, zvláště též potravin a v důsledku toho k náhlému vzestupu cen v Protektorátě.

Další opatření, které má chránit zdejší výrobu proti soutěži říšské, po případě též proti přílišnému odplývání našeho zboží do ostatní Říše, je obsaženo v rámcovém zmocnění vládního nařízení ze dne 19. září 1940 čís. 309 Sb. o přizpůsobení hospodářství Protektorátu hospodářství Velkoněmecké říše, podle kterého mohou předsednictva ústředních svazů průmyslu, obchodu a řemesla vydávat se souhlasem ministra obchodu příkazy svým členům, které mají chránit hospodářství Protektorátu v poměru k ostatní Říši. Tohoto zmocnění bude používáno zejména tam, kde došlo k meziprůmyslovým dohodám mezi průmyslem protektorátním a říšským, regulujícím ochranu trhů. Některá odvětví průmyslová již vydala s platností od 1. října 1940 příkazy omezující po většině do-dávky do staré části Říše, po případě i do Východní Marky nebo do Sudet, buď obecně nebo na určitá množství. Taková omezení jsou na př. u těchto výrobků protektorátních: u papíru, lepenky, celulosy, dřevoviny, keramiky (cihel, tašek, umělé omítky), umělých květin, deštníků, klobouků pánských, dámských, kožených rukavic, hnacích řemenů a jiných kožených výrobků technických, minerálních olejů, dřevěných hraček, ohýbaného nábytku (kontingenty), jiného nábytku dřevěného (do Sudet), dřevěných perel a kabelek z nich, dlažebních špalíků dřevěných, elektrotechnických strojů, telefonů, telegrafů, měřicích přístrojů, elektroléčebných přístrojů, akumulátorů, burelových anod, důlních lamp, strojů pro domácnost, smaltového nádobí, pozinkovaného nádobí, olověných broků, napináček a jiného drobného zboží kovového. V Říši existuje obdobné nařízení ze dne 6. března 1940 (RGBl. I, S. 461) k ochraně trhu včleněných území.

V oblasti působnosti ministerstva zemědělství dostalo se různým svazům v příslušných vládních nařízeních podobných zmocnění dávatí svým členům příkazy o prodeji nebo nákupu. Tak na př. Českomoravský svaz pro chmel, slad a pivo ve své vyhlášce čís. 11 ze dne 17. září 1940, která vyšla dne 26. září 1940 v Úředním listě, vydal zákazy dodávati pivo a slad odběratelům v ostatním území Říše (s určitými výjimkami) a pivovarům používati chmel z výrobních oblastí ostatní Říše.

Při projednávání zákazů přemísťování, nahrazujících bývalé vývozní řízení povolovací mezi Protektorátem a ostatní Říší, bylo se strany říšské poukazováno u mnohých druhů zboží, jež nebyly pojaty do seznamů, na skutečnost, že v oborech, kde je zavedena přísná vázanost hospodářská, mají orgány Protektorátu možnost, aby zamezily nějaké překotné odplývání výrobků, po případě zásob. Vnitřní vázané hospodářství je tudíž též prostředkem, kterého lze úspěšně použiti k hájení určitých hospodářských zájmů separátních. Jako příklad možno uvést hospodářství uhelné, nebo obor minerálních olejů, koží, tuků technických a pod.

Všecka tato opatření, mající za účel chrániti hospodářství Protektorátu po stránce zásobovací, jsou však rázu přechodného, což bylo se strany kompetentních činitelů říšských několikrát zdůrazňováno.

Pokud jde o druhou stránku věci, o d o v o z, tudíž o soutěž s říšským průmyslem na trhu vnitřním v Protektorátu, nelze míti v přítomné době nějakých obav, jelikož i v Říši je mnoho odvětví ve své výrobě regulováno, jelikož došlo, jak svrchu naznačeno, v mnohých odvětvích k dohodám, a konečně mnohé výrobky, jejichž soutěže bylo možno se snad obávati, nelze dnes ani obdržeti. Dokud bylo území Protektorátu celní cizinou, platily pro říšské vývozce různé výhody, jež jsou zavedeny při vývozu. Ty však logicky odpadají, když obchod z ostatní Říše do Protektorátu přestává být vývozem a stal se jen odbytem v tuzemsku.

Naše celní ochrana v nových poměrech.

Odstranění celní hranice vyvolalo nutnost unifikace v oboru celnictví, jež byla provedena zavedením říšských předpisů celních na území Protektorátu. Stalo se tak dvěma říšskými nařízeními ze dne 16. září 1940, jež byla uveřejněna v Reichsgesetzblatt díl I., čís. 165 dne 18. září, jakož i ve Věstníku nařízení říšského protektora ze dne 24. září 1940 čís. 38. Byly uveřejněny rovněž v denním tisku. Veřejnosti neušel zajisté rozsah opatření též pro obor nepřímých daní, o němž je pojednáno v tomto čísle Obzoru na jiných místech.

Pro obchodní politiku znamená zavedení říšského celního tarifu přihlídnouti též k stránce vnitřní — jak vypadá celní ochrana tuzemské výroby proti dosavadnímu stavu — i k stránce vnější — jak se utváří poměr ke státům cizím.

V poměru k Říši znamená odstranění celní hranice z v ě t š e n í bez c e l n ě h o ú z e m í, veliké odbytové možnosti pro zdatného podnikatele, rozšíření zákaznického okruhu o mnoho desítek milionů, omezeného dočasně u některých druhů zboží ve smyslu výše uvedených opatření.

Říšský celní sazebník,^{*)} který je nyní v Protektorátu zaveden, je z 25. prosince 1902. Celní sazby byly později různě měněny, nejpodstatněji zákonem ze 17. srpna 1925. Vývozní cla, která se při vývozu zemědělských produktů, odpadků a strojů vybírají, jsou z 15. září 1938. Celní zákon z 20. března 1939 byl po připojení Východní Marky a Sudet vydán v nové úpravě s platností od 1. dubna 1940.

Říšský celní sazebník je poněkud jinak uspořádán, než bývalý sazebník čs. Má 947 sazebních čísel, 19 oddílů (tříd), počínajíc zemědělskými produkty a končíc výrobky průmyslovými. Byly vydány české překlady všech důležitých předpisů říšských, jež při proclívání zboží z ciziny mohou strany zajímati. Nutno mít ovšem na paměti, že autentickým textem je výhradně text německý. Vysvětlivky k bývalému čs. celnímu sazebníku jsou od 1. října 1940 nahrazeny vysvětlivkami říšskými, tak zvaným seznamem zboží z r. 1906 (Warenverzeichnis zum Zolltarif), který obsahuje důležité předpisy rozhodné při tarifikaci zboží a jež jsou závazné povahy. Závazné povahy jsou též další vysvětlivky obsažené v návodě k proclívání, část III (Anleitung für die Zollabfertigung) z 23. ledna 1906, z kteréhožto data je i tárový sazebník.

Říšský sazebník obsahuje některá cla podstatně vyšší, než bývalý sazebník čs. Tato okolnost by mohla ztížit výrobní podmínky několika průmyslových odvětví. Říšská celní správa se proto uvolila v případech, kde bude prokázáno, že by výroba byla zvláště znesnadněna, vyjít firmám vstříc celními úlevami (Zollnachlässe) cestou administrativní. Uvádím některé důležité druhy zboží, kde jsou říšská cla vyšší: kakaové boby, vanilka, vosk rostlinný, dříví, kaučuk, dobytek, sádlo, oleomargarin, vejce, žloutky, chlupy, kakaové máslo, lepek, tvrzené tuky technické, minerální oleje surové i destilované, borax, kyselina boritá, výpalkové uhlí, sůl, ferrosilicium, éterické oleje, kasein, umělé hedvábí, vlna, len, kůže (vydělané), aluminium, ferromangan, ferrowolfram, ferromolybden atd., kde jde o rozdíly v sazbách zvláště významné.

Říšské celní sazby jsou naopak proti dřívějším podstatně nižší (po př. je i bezcelnost) u četných produktů a výrobků, z nichž uvádím následující (v pořadí podle říšského sazebníku): řepka, mák, lněné semeno, brambory rané, čekankový kořen, zelenina, švestky, vepří, maso, zabitá drůbež, tvaroh, kosti, rýže, řepkový, lněný, slunečnicový a sojový olej, anilin, kyseliny solná, sírová, citronová, salicylová, sírná čern, ultramarin, litopony, tiskařská čern, bronzové barvy, titanová běloba, tiskařské barvy, olovnatá běloba, laky olejnaté, jiné laky, rozbušky, patrony, kostní uhlí, léčiva, vata, obvazová vata, mikroskopy, různé nástroje ocelové (vrtáky atd.), šicí stroje, parní stroje, parní turbíny, těžké elektromotory, dynamo, transformátory, telegrafní zařízení, různé jiné stroje, automobily, osobní i nákladní.

Požadavky protektorátního průmyslu po zvýšení říšských sazeb nemohly být respektovány, neboť doba není k takovým úpravám příhodná, neboť je mnohé zboží z ciziny spíše hledáno a kromě toho není možno prosazovati zvyšování sazeb, které byly buď vázány nebo dokonce i sníženy třetím státům. Není nebezpečí, že by cizina zaplavovala trh přílišnými dovozy za nových, nižších sazeb. Pro takové

^{*)} O jeho konstrukci viz článek Dr. Ing. V í c h a v tomto čísle Obzoru.

případy máme ostatně po ruce, podobně jako Říše, řízení povolovací. Cizí dovoz se může pohybovat po většině jen v rámci smluvených kontingentů. Proto nedošlo v souvislosti se zavedením říšského sazebníku k nějakým úpravám, jak si to snad některá výrobní odvětví přála. Pro budoucnost nejsou však tím úpravy říšského sazebníku vyloučeny, budou-li náležitě odůvodněny. I v minulosti bylo takových úprav dosti (Verordnungen über die Zolländerungen).

Povolovací a devisové řízení.

V úzké souvislosti s ochranou celní a s obchodní politikou je řízení povolovací (dovozní i vývozní) a devisové.

Celní sjednocení vyžadovalo i v těchto oborech, abychom se přizpůsobili řízení platnému v Říši, a to nejen po stránce materiální, což je plně odůvodněno splynutím celním, ale i po stránce formální, jelikož se prováděcími orgány staly celní úřady říšské. Potřebné normy byly vydány jak v Říši, tak i u nás. V Říši je to nařízení o vývozních, dovozních a průvozních zákazech ze dne 24. září 1940, uveřejněné dne 28. září 1940 v Reichsgesetzblatt I, čís. 170, kterým se v Protektorátu zavádí platnost říšského zákona z 25. března 1939 a některých dalších norem; u nás pak vyhlášky ministra obchodu, uveřejněné v Úředním listě ze dne 30. září 1940, z nichž se obírá vyhláška č. 103 povolovacím řízením dovozním, vyhláška č. 105 řízením vývozním a vyhláška č. 104 řízením devisovým.

V d o v o z u je řízení povolovací omezeno jen na určité druhy zboží, které jsou uvedeny v seznamu, připojeném k cit. vyhlášce. Ostatní zboží možno dovážeti volně, bez zvláštního povolení, což však prakticky mnoho neznamena, neboť je zde ještě řízení devisové. Dovozece má zajisté zájem na tom, aby dovezené zboží mohl zaplatit, k čemuž potřebuje povolení devisového. Zboží, k němuž je potřebí dovozního povolení, ježto je jeho dovoz jinak zásadně zakázán, není příliš početné; jsou to káva, koně, uhlí, některé chemikálie, umělé hedvábí, kinofilmy, některé zboží papírové, poštovní známky a hodinky. I pro tyto druhy zboží jsou však stanoveny úlevy pro určité účely. Tyto úlevy jsou obecné povahy a platí i pro dovoz zboží, které by snad ještě později bylo pojato do seznamu zboží zakázaného.

V e v ý v o z u je listina zboží zakázaného obsáhlejší a kromě toho platí v Protektorátu i dále do konce března 1941 obecné omezení, že žádné zboží nelze vyvážeti bez vývozního povolení. Prakticky tudíž musí mít vývozce povolení k vývozu buď podle říšského vzoru (pro zboží uvedené v seznamu cit. vyhlášky č. 105 min. obchodu) nebo (pro zboží ostatní) na formuláři dosud používaném (barvy zelené). Žádosti se podávají na dosavadních formulářích a je věcí úřadu, aby vyřízení provedl na příslušném povolovacím formuláři sám. Dosud platné úlevy vývozní byly přizpůsobeny poměrům v ostatní Říši a jsou uveřejněny jako příloha B k citované vyhlášce.

V řízení devisovém nenastává podstatných změn. Kdo chce dovézt zboží z ciziny, má mít devisové osvědčení podle cit. vyhlášky č. 104 ministra obchodu. Rozlišuje se dvojí druh zboží; některé (ve vyhlášce výslovně jmenované) zboží musí mít při celním odbavení osvědčení devisové, kdežto ostatní může celnice odbavit bez tohoto dokumentu, ale podá úřadu zprávu (na červeném tiskopisu), že osvědčení nebylo předloženo. Úlevy jsou obsaženy v příloze

k této vyhlášce, jež byla nedopatřením uveřejněna za vyhláškou č. 105 (na str. 7474 Úředního listu). Hlavní úleva obecné povahy jest, že zboží v ceně do 250 K devisovému řízení nepodléhá. Z této úlevy však jsou vyňaty některé produkty italské a nizozemské (květiny, květinové cibule atd.).

Pro všechny tyto dokumenty (dovozní povolení, devisová osvědčení, vývozní povolení) platí zásada, že si je mají zájemci opatřit před uzavřením obchodu. Trestní sankce byly zostřeny, peněžité pokuty jsou nyní bez omezení (dříve do 500.000 K) a zboží, u něhož byly porušeny předpisy říšské (cit. zákon z 23. března 1939), propadá.

Celní a platební úprava vůči cizině.

Celní sjednocení nezůstalo bez vlivu na poměr k cizině. Bylo nutné projednat s cizími státy tuto skutečnost a stalo se tak v četných dodatkových smlouvách obchodních, v úmluvách o řízení povolovacím, v dohodách o styku platebním. Tyto poslední jsou u nás prováděny vyhláškami ministra financí, které uveřejňují příslušná opatření Národní banky. Z poslední doby vyšly ve Sbírce zákonů takové vyhlášky o platebním styku s Generální gubernií, Itálií, Slovenskem, Maďarskem, Bulharskem, Jugoslavií, Řeckem, Dánskem, Norskem, Švédskem, Belgií, Holandskem, Švýcarskem, Španělskem, Portugalskem, Finskem a s bývalými pobaltickými státy.

Dosavadní obchodní smlouvy čs. pozbyly dnem 1. října 1940 platnosti, což bylo v některých dodatkových smlouvách Říše s třetími státy výslovně konstatováno. Státy se většinou spokojily s touto skutečností, to jest s faktem, že při vývozu do Protektorátu budou platiti napříště říšská cla, a ponechaly výhody, které kdysi poskytly Čs., Říši z titulu vlastního.

Protektorát se celním sjednocením dostal do celého smluvního systému říšského, což znamená, že se tímto způsobem dostal i do smluvního poměru ke státům, s kterými takový smluvní poměr obchodně politický dosud upraven nebyl. Jako příklad uvádím obchodní smlouvu s Costa Ricou, s Haiti, s Mandžuskem, s Nicaraguou, s Panamou, s Paraguay (autonomní úprava oboustranná), s El Salvador, s Hedžasem, se Siamem a s Venezuelou. Státy, které jsou naopak z doložky nejvyšších výhod v Říši a tudíž i vůči Protektorátu vyloučeny, jsou na př. Egypt, Velká Británie a její dominia a kolonie, Francie s koloniemi, Honduras, Irak, Peru a Spojené státy americké a jejich državy. Pro válku jsou styky se zámořskými státy stejně velmi ztíženy, takže se nová skutečnost, rozšíření sítě smluv, nemůže v době přítomné uplatnit.

Ve věci styku platebního nastaly celní jednotou změny velmi významné. Styk ten až na několik výjimek, o nichž není jisto, jak dlouho se budou moci zachovati (volný styk je dnes jen s Afganistanem, Iranem, Ruskem, Čínou, Japonskem, Siamem a Spojenými státy americkými), děje se napříště výhradně prostřednictvím Verrechnungskasse Berlin.

V oboru režimu povolovacího (i devisového) smluvního, jak je vyjádřen v různých mezistátních dohodách administrativní povahy a v nichž jsou stanoveny často přesné kontingenty, došlo k splnutí dohod protektorátních s dohodami říšskými. Kontingenty sjednané s cizími státy pro vývoz zboží protektorátního byly povětšinou při-

čteny ke kontingentům říšským. V některých případech měla Říše režim výhodnější (bez kontingentů), z něhož může těžit nyní i vývoz z Protektorátu. Snahou protektorátních míst bude také, aby cizí státy snad jednostranně nepovolovaly dovoz od firem z ostatní Říše na úkor firem protektorátních. Tyto obavy, jež se tu a tam objevily, nezdají se však odůvodněné. Možno spíše míti za to, že se firmám protektorátním bude snáze obchodovati v rámci daleko širším než dosud. Pokud se týče kontingentů dovozních (devisových), bude třeba pro zdejší úřadovny přiděliti (pro vnitřní potřebu) určité kvoty, odpovídající dosavadním stykům obchodním, po případě smluvním závazkům.

Reichsgesetzblatt č. 170 ze dne 28. září 1940 str. 1276 (díl I.) přináší nařízení, podle kterého pravomoc v oboru řízení povolovacího (zákazy dovozu, vývozu, průvozu) patří od 1. října 1940 s dočasnou výjimkou pro režim vývozní do pravomoci říšského ministerstva hospodářství, neboť platnost příslušného říšského zákona zmocňovacího ze dne 25. března 1939 a předpisů prováděcích byla cit. nařízením zavedena v Protektorátě. Provádění se děje Dozorčí úřadovnou při ministerstvu obchodu, po případě Českomoravskou úřadovnou, každou z nich v rámci vlastní příslušnosti.

Statistika zahraničního obchodu přechází na základě zvláštního nařízení ze dne 25. září 1940, uveřejněného rovněž v Reichsgesetzblatt č. 170, díl I., str. 1279, taktéž do správy říšské. Toto nařízení bylo uveřejněno dne 10. října 1940 také ve Věstníku nařízení říšského protektora čís. 43.

Ve stejném čísle je dále publikováno (str. 1278) nařízení říšského ministra financí, provádějící reciproční dohodu se Slovenskem, podle něhož nebude do konce března 1941 na zboží ze Slovenska vybíráno clo, jde-li o dovoz zboží určeného do Protektorátu nebo do Sudet. Při dovozu do Sudet neplatí však bezcelnost u několika druhů zboží slovenského původu (obilí, některá semena, mlýnské výrobky, rýže, pokrutiny, řízky). Přes časové omezení tohoto bezcelného styku se Slovenskem je pravděpodobné, že dojde včas k další nějaké úpravě, snad ve formě preferenční, aby vzájemné hospodářské styky neutrpkely újmu.

Přes to, že se provedením celní jednoty jen dotvrzuje ztráta obchodně politické autonomie Protektorátu, která byla, jak v úvodu naznačeno, stanovena v zájmu celé veliké říše již v základním výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava jako jedna ze stěžejních zásad, má naopak tato skutečnost značné, mnohým hospodářským odvětvím prospěšné důsledky. Znamená rozsahem svého provedení (zapojení na německé clearingy) sice další vystupňování hospodářské závislosti na Říši, ale současně vytváří pro zdejší výrobu bezcelné odbytiště se 100 miliony spotřebitelů. Tyto výhody byly v odborném tisku již náležitě oceněny. Pro některá odvětví jde snad i o zkoušku zatěžkací, jak se o tom zmínil říšský ministr hospodářství Walther Funk („Wirtschaft“ č. 38), která bude znamenati pro mnohá odvětví usilovné hledání cest k dělbě práce a k racionalisaci výroby. Otázka soutěživosti s ostatním říšským průmyslem nezdá se však býti pro dobu přítomnou a pro dobu války pro většinu oborů vůbec časovou a výroba má tudíž dosti času, aby si připravila potřebné plány pro budoucnost.

Dr. J. DEYL.